

Podle rozporuplné kroniky trutnovského Šimona Hüttela sahají počátky hledání zlata v oblasti Rýchor na samotný práh minulého tisíciletí. Nepodložené jsou i zprávy o dobývání žlutého kovu v okolí Svobody nad Úpou z roku 1241. Teprve 16. století spojené se jménem nejvyššího hejtmána Koruny České, Kryštofa z Gendorfu a s ním spřízněného vladyckého rodu Zilvářů z Břečtejna, znamená opravdovou zlatou horečku. V listině ze 4. ledna 1564 se hovoří o dolech na vrchu "Zlatý srnčí růžek" (dnes Rýchory) a na ostatních okolních horách. Podnikání zde bylo osvobozeno od placení desátků po dobu deseti let a těžařům bylo dovoleno prodávat zlato také mimo zemi. Jedinou povinností bylo odevzdání jednoho groše za každý prodaný lot zlata, aby se poznal rozsah těžby. Stříbro vydolované v těchto místech se však muselo odvádět do císařské mincovny. Kverkům (kverk=podílník) se zároveň dovolilo stavět domy, mlýny, stoupy a tavírny. Důlní dříví se jim mělo poskytovat zdarma z trutnovských královských lesů. V důsledku uvedených privilegií mohlo poblíž dolů poměrně rychle vzniknout sídliště, které dalo základ budoucímu městečku. 18. října 1580 povýšil císař Rudolf II. Svobodu na horní město a zároveň odpustil kverkům placení desátků a uložil jim povinnost dodávat získané kovy královské dvorské komoře. Nárok na bezplatný odběr dřeva z trutnovských lesů jim ponechal. Městu se přiznává osvobození od placení mýta, povoluje se mu vybírání některých poplatků, zřizování cechů a svobodný obchod.

Zhruba od počátku 17. století však těžba drahých kovů ve Svobodě a jejím okolí začíná pomalu ustávat. Poslední pokusy o obnovení těžby učinil majitel vlčického panství Josef Adam Schwarzenberg v druhé polovině 18. století. Definitivní tečkou za věhlasem zlatých dolů na Rýchorách bylo zboření stoupy ve Sklenářovicích v roce 1781, necelé tři roky po skončení důlních prací. Dodnes zbylo jen zapomenuté hornické náradí ve znaku Svobody na Úpou a stále patrné rýhy a odvaly v Bartově lese.

zdroj: Bernard Hampel - Dějiny města Svoboda

Kterak svatá Barbora, patronka horníků, zánik zlatodolu rýchorského způsobila Mezi německy mluvícími obyvateli východních Krkonoš kolovala dlouhá léta báje o dobývání zlata v podhůří Rýchor a jeho pohaslé slávě. Podle ní prý hledači vzácných rud objevili zlatonosnou žílu v panenských hvozdech Rýchor v časech nepamětných. Za nimi přišli horníci z alpských zemí i ze Slezska, odkryli mnohá horní díla a založili osadu, z níž později povstala Svoboda nad Úpou.

Bohatá naleziště skýtala vysoké výtěžky a s bohatstvím, jak známo, kráčí ruku v ruce i pýcha. V té době chodila prý krajem svatá Barbora, přestrojená za potulnou žebračku. Jednou přišla i k horníkům, kteří seděli před zlatou šachtou a svačili. Pokorně je prosila o almužnu. Nedočkala se však ani skývy chleba, jen se jí posmívali a jeden z nich jí dokonce vložil do nastavené ruky kámen. Svěťice se velmi rozhněvala nad tou nevděčností a zalovila v kapsáři. Se slovy prokletí vytáhla plnou hrst prosa a vhodila jej do šachty: "Nenajdete zlato tak dlouho, dokud neuplyne tolik tisíc let, kolik zrníček prosa jsem vhodila do jámy". To řkouc, zmizela. Byla? Nebyla? Kletba se ale splnila. Zlato se vytratilo a opuštěné doly zanikly. Poblíž rušných kutišť,

v místech, kde před staletími zněly vzrušené hlasy kovkopů, zůstala jako memento, roztroušena po stráních dnes osiřelého údolí, jen chudá horská ves Sklenářovice. S vystěhováním většiny jejích obyvatel po druhé světové válce zmizela i ta.

Antonín Tichý